

Vergaderjaar 2021–2022

29 924

Toezichtsverslagen AIVD en MIVD

Nr. 222

BRIEF VAN DE MINISTER VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 december 2021

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de hoofdlijnen van het MIVD Jaarplan 2022. Het gehele MIVD Jaarplan 2022 is een staatsgeheim gerubriceerd document en wordt met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) gedeeld.

Het Jaarplan 2022 van de MIVD geeft aan op welke onderzoeksopdrachten en veiligheidsbevorderende taken de dienst zich het komende jaar zal richten. Dit plan is gebaseerd op de meerjarige inlichtingenbehoefte zoals vastgelegd in de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen en Veiligheid (GA I&V) 2019–2022. Een volledige herziening van de GA I&V voor de periode 2023–2026 staat gepland in 2022. Nieuwe inlichtingenbehoeftes en eventuele behoeftes die voortvloeien uit een nieuw Regeerakkoord, zullen dan worden vastgesteld en geprioriteerd om te komen tot een balans tussen doelstellingen en beschikbare middelen en capaciteit. De GA I&V en de actualisatie zijn in nauwe samenwerking tussen de interdepartementale behoeftestellers, de MIVD en de AIVD tot stand gekomen en gelden als richtlijn voor de inrichting van de (strategische) onderzoeken van de MIVD.

In de Augustusbrief 2021 zijn additionele financiële middelen aan de diensten toegekend. De MIVD zet deze middelen in op een aantal gebieden die de slagkracht versterken. De MIVD en de AIVD doen gezamenlijke investeringen in dataverwerking ten behoeve van het inlichtingenproces en ten behoeve van compliance en risicomanagement. Deze investeringen zijn noodzakelijk voor het toekomstbestendig houden van het vermogen van de diensten om ook op langere termijn in staat te kunnen zijn invulling te geven aan de inlichtingen- en veiligheidsbehoefte van de afnemers.

Opzet Jaarplanbrief MIVD 2022

- (Inter-)Nationale veiligheid en de rol van de MIVD
- Taken en opdrachten MIVD
- Prioriteiten en accenten 2022
- Overige taken en doelstellingen 2022

- Rapportage en verantwoording

(Inter-)Nationale veiligheid en de rol van de MIVD

In de Defensievisie 2035 (Kamerstuk 34 919, nr. 71) staat de grote verscheidenheid aan dreigingen omschreven die Defensie verwacht. Het streven naar informatiegestuurd optreden (IGO) staat hierbij centraal. Dit heeft als consequentie dat de MIVD een gezaghebbende inlichtingenpositie moet hebben, relevante en betrouwbare informatie snel kan vergaren, verwerken, analyseren en dissemineren. Daarbij wordt onder andere intensief samengewerkt binnen de krijgsmacht, met de AIVD, de NCTV en met buitenlandse partnerdiensten.

De veiligheidsrisico's die uitgaan van statelijke actoren, met name van Rusland en China, nemen toe als gevolg van geopolitieke spanningen. De veiligheidsrisico's voor Nederland en de internationale rechtsorde blijven complex, divers en onvoorspelbaar. Er zijn landen met een offensief cyberprogramma gericht op Nederland en Nederlandse belangen. De AIVD en de MIVD werken intensief samen om deze dreiging het hoofd te bieden. Het kunnen toepassen van kabelinterceptie is een essentieel onderdeel om dreigingen in het digitale domein te kunnen onderkennen. Juist in het digitale domein is het noodzakelijk om snel en wendbaar te kunnen opereren. Het is van belang dat de Wiv 2017 voldoende aansluit op de technologisch complexe en dynamische inlichtingenpraktijk. Uit de evaluatie van de wet is gebleken dat het huidige wettelijk kader hier onvoldoende in voorziet. In de praktijk leidt dit voor de diensten tot urgente operationele knelpunten, die zich vooral manifesteren in het cyberdomein. Op dit moment wordt onderzocht op welke wijze deze operationele knelpunten kunnen worden opgelost.

Het vermogen om dreigingen in een hoogtechnologische omgeving te kunnen onderkennen en pareren betekent voor de dienst een grote veranderopgave die vraagt om investeringen, vernieuwing en innovatie op het gebied van dataverwerking en technologie. De additionele middelen die in de augustusbrief zijn toegekend geven daaraan een welkome eerste impuls.

Opgedragen taken en opdrachten aan de MIVD (Geïntegreerde Aanwijzing)

De MIVD doet onderzoek op basis van de GA I&V. De GA I&V beschrijft de behoefte aan inlichtingen door de verschillende behoeftezoekers en vormt daarmee de basis voor de jaarplannen van de MIVD en de AIVD. De GA I&V is leidend voor de activiteiten van de MIVD.

Prioriteiten en accenten 2022

De onderzoeken van de MIVD zijn niet alleen gericht op het inzichtelijk maken van bestaande, reeds gekende dreigingen, maar ook op tijdig onderkennen en duiden van nog ongekende dreigingen. Hieronder volgen per aandachtsgebied de hoofdlijnen van het MIVD onderzoek in 2022.

Landenonderzoek en missiegebieden

Het landenonderzoek biedt de Nederlandse overheid en krijgsmacht informatie en handelingsperspectief voor conflictpreventie en conflictbeheersing. Tegen deze achtergrond doet de MIVD samen met de AIVD in 2022 onderzoek naar de Russische Federatie, China en de ontwikkelingen in de omgeving van de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk.

Daarnaast doet de MIVD onderzoek naar de aandachtsgebieden, Afghanistan, het Midden-Oosten en de Sahel-regio in Afrika.

Tevens wordt de gereedstelling en inzet van de Nederlandse krijgsmacht ondersteund. Tot slot monitort de MIVD in het kader van *strategic warning* eveneens de ontwikkelingen in een aantal landen of gebieden die niet specifiek zijn opgenomen in de GA I&V die in potentie een risico vormen voor de Nederlandse veiligheidsbelangen.

Spionage, beïnvloeding en sabotage

Spionage, beïnvloeding en sabotage blijven een ernstige dreiging voor Nederland en zijn bondgenoten. De MIVD continueert het onderzoek naar deze, vaak geavanceerde, dreigingen gericht tegen Nederlandse (defensie-)belangen. Hierbij ligt het zwaartepunt van het onderzoek op de Russische Federatie en China. De MIVD richt zich met name op het onderkennen van in Nederland opererende inlichtingendiensten en de acquisitie van (dual use) technologie. China en Rusland hebben geopolitieke ambities en zijn op zoek naar informatie om hun krijgsmacht te moderniseren, hun economie te versterken of politieke besluitvorming te beïnvloeden. Het kan hierbij gaan om klassieke spionage, digitale spionage of een combinatie van beide.

Contraproliferatie en proliferatie van militaire technologie

Massavernietigingswapens vormen een grote bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Nederland heeft verdragen ondertekend die erop gericht zijn de proliferatie van dergelijke wapens tegen te gaan. In 2022 zetten de AIVD en de MIVD het gezamenlijk onderzoek naar landen, zoals Iran, die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met die internationale verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen of daar al over beschikken voort.

De MIVD doet tevens onderzoek naar de ontwikkelingen van militaire technologie en wapensystemen in andere landen en de proliferatie van (hoogwaardige) militaire technologie en wapensystemen naar crisisgebieden, zodat de Nederlandse krijgsmacht op de juiste wijze kan worden uitgerust tegen bestaande en toekomstige dreigingen.

Nederland, contra-inlichtingen (CI) overig

De MIVD continueert in 2022 contra-inlichtingen onderzoek om dreigingen tegen het Nederlandse defensiepersoneel en de defensiebelangen te onderkennen en tegen te gaan.

Radicalisme, terrorisme en extremisme

Polarisering en radicalisering in de Nederlandse maatschappij zijn van negatieve invloed op de defensie- en veiligheidsbelangen. De MIVD verricht onderzoek naar verschijnselen van extremisme, radicalisering en terrorisme in relatie tot de Nederlandse krijgsmacht. Het onderzoeksgebied heeft een breed karakter. De dreiging kan van binnenuit (insider threat) of van buitenaf komen. De dreiging kan zich in Nederland voordoen, maar ook in oefengebieden en/of tijdens missies. Oogmerk van dit onderzoek is ongewenst gedrag tijdig te signaleren.

Wereldwijd is sprake van een opleving van rechts-extremisme. Bovendien zijn een aantal westerse krijgsmachten in opspraak geraakt vanwege de aanwezigheid van rechts-extremisten binnen de strijdkrachten. Dit is voor

de MIVD in 2020 reden geweest om het onderzoek naar de rechts-extremistische dreiging te intensiveren. De MIVD heeft geconstateerd dat de krijgsmacht deel uitmaakt van het rechts-extremistische narratief. Tevens heeft de MIVD geconstateerd dat rechts-extremistische jongeren werken voor de krijgsmacht aantrekkelijk vinden. De MIVD zal om deze redenen het onderzoek naar de rechts-extremistische dreiging gedurende het jaar 2022 voortzetten.

Cyber

In het kader van de samenwerking in de *intelligence based* cybersecurity-keten van de AIVD en de MIVD, doet de MIVD onderzoek naar aard, omvang en inzet van cyberactiviteiten van statelijke actoren, hun krijgsmachten, hun inlichtingendiensten en actoren gelieerd aan staten in en tegen Nederland. Door dit onderzoek kunnen cyberaanvallen worden gedetecteerd en maatregelen worden genomen ter bescherming van de Nederlandse Defensie- en veiligheidsbelangen. Bevindingen en uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt in de sensoren van het Nationaal Detectie Netwerk (NDN). In het NDN werken de AIVD, de MIVD, het Nationaal Cyber Security Centrum en aangesloten partners samen aan een veilige digitale samenleving.

Economische veiligheid

Economische veiligheid wordt een steeds belangrijker aandachtsgebied van de MIVD. Omdat een betrouwbare *supply-chain* van essentieel belang is voor de Krijgsmacht heeft onder andere het wetgevingstraject Wet Veiligheidstoets Investerings, Fusies en Overnames (Vifo) de aandacht, maar ook als het gaat om het weglekken van kennis en technologie. Tevens heeft het voorkomen van strategische afhankelijkheden in sectoren die essentieel zijn voor het militair optreden of de veiligheid van Nederland de aandacht van de MIVD. Het aantal incidenten op dit gebied neemt toe in aantal, omvang en impact. Dit heeft er o.a. toe geleid dat er meer politieke aandacht is voor deze dreiging, waardoor nieuwe maatregelen en wetgevingstrajecten door het kabinet in gang zijn gezet. De MIVD steunt deze ontwikkelingen actief met inlichtingenproducten, informatie, kennis en expertise.

Overige taken en doelstellingen 2022

Naast de hierboven beschreven prioriteiten en accenten, wordt hieronder inzicht gegeven in de overige taken en doelstellingen voor 2022.

Veiligheidsonderzoeken

Met de Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO) geven de AIVD en MIVD uitvoering aan de taken op het gebied van de aanwijzing van vertrouwensfuncties en de uitvoering van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017) en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo).

In 2022 zullen voorbereidingen worden getroffen om de wetswijziging voor de Wet veiligheidsonderzoeken (WvO) te implementeren. In het wetsvoorstel is onder meer een locatiegebonden vertrouwensfunctie opgenomen, waardoor de mobiliteit en flexibiliteit van personeel, op bijvoorbeeld de burgerluchthavens, wordt bevorderd. Naar verwachting treedt de wet in 2023 in werking.

Elektronische veiligheidsonderzoeken (EVO)

De MIVD controleert ruimtes, in binnen- en buitenland, waarin informatie met een rubricering van Stg. GEHEIM of hoger besproken of verwerkt wordt, op het gebied van elektronische veiligheid, conform het Defensie Beveiligingsbeleid. Ondanks dat er in 2021 nieuw personeel is aangenomen om elektronische veiligheidsonderzoeken te kunnen uitvoeren zal het aantal te controleren ruimtes in 2022 tot prioriteitstelling nopen.

Industrieveiligheid

De ABDO-regeling (Algemene Beveiligingseisen Defensieorderbedrijven) schrijft voor dat Defensieorderbedrijven die in aanraking komen met Bijzondere Informatie (BI) of Te Beschermen Belangen (TBB) hiervoor geautoriseerd moeten worden. Voor de implementatie van omvangrijke materieelprojecten en de uitvoering van sommige diensten is Defensie afhankelijk van derden. Het Bureau Industrieveiligheid (BIV) van de MIVD controleert of deze zogenoemde ABDO-bedrijven aan deze eisen voldoen en adviseert hen daarover. Alleen geautoriseerde ABDO-bedrijven mogen gerubriceerde opdrachten voor Defensie uitvoeren. Gedurende de looptijd van een opdracht houdt de MIVD toezicht op de geautoriseerde bedrijven om zeker te stellen dat zij blijvend voldoen aan de gestelde eisen uit de ABDO. In het geval van een incident waarbij BI is betrokken treft of laat de MIVD maatregelen treffen om (eventuele) compromittatie te voorkomen of beperken. Het aantal autorisaties voor bedrijven dat door verwervende instanties binnen Defensie wordt aangevraagd om orders voor Defensie uit te voeren neemt elk jaar toe. Het aantal te autoriseren en auditeren bedrijven noopt ook in 2022 tot prioriteitstelling.

Naast autoriseren en auditeren onderzoekt de MIVD in 2022 spionage- en cyberactiviteiten die vreemde mogelijkheden mogelijk tegen de Defensie-industrie ontplooiën. Aandacht gaat in het bijzonder uit naar de bedrijven die betrokken zijn bij de vervangingstrajecten van defensiematerieel.

Samenwerkingsagenda

De MIVD en de AIVD intensiveren en breiden de bestaande samenwerking uit. De basis hiervoor is een samenwerkingsagenda die in 2022 verder uitgewerkt zal worden. Het doel is om meer synergie te creëren tussen beide diensten om zo beide diensten te versterken in hun taakuitvoering. Samenwerking met de AIVD blijft van cruciaal belang voor de bescherming van de nationale veiligheid en de democratische rechtsstaat. De verankering van de Wiv 2017 bij de diensten en hun gezamenlijke eenheden kunnen de diensten alleen door samen te werken bereiken.

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017)

De Wiv 2017 is de «*license to operate*» van de MIVD. Hierin staan de bijzondere bevoegdheden beschreven die de dienst mag inzetten. Om inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers zoveel mogelijk te beperken, bevat de wet ook vele waarborgen.

De afgelopen jaren heeft de MIVD gezamenlijk met de AIVD veel werk verricht om aan de eisen van de wet te voldoen. Het verankeren van de Wiv 2017 is aanleiding geweest om de manier waarop de MIVD werkt te veranderen. Dit leidt tot verbetering van de uniformiteit, de kwaliteit, de effectiviteit en de efficiëntie van het inlichtingenproces. Daarbij zijn stappen gezet om de risico's op onrechtmatigheden te beperken en het gewenste niveau van compliance te bereiken. Dit niveau heeft de MIVD nog niet bereikt. Ook de CTIVD heeft geconcludeerd dat het interne

systeem van toezicht en controle op een rechtmatige gegevensverwerking versterkt moet worden. Om dit te realiseren, investeert de MIVD het komende jaar in risico- en compliancemanagement. Dit alles moet leiden tot een aantoonbare verbetering van de compliance van de dienst.

In 2021 heeft het kabinet de aanbevelingen van de Evaluatiecommissie Wiv 2017 (ECW) onder leiding van Jones-Bos met betrekking tot aanpassingen van de huidige wet overgenomen. De commissie heeft geconcludeerd dat de Wiv 2017 heeft gezorgd voor een versterking van de waarborgen op het werk van de diensten, maar dat de wet op een aantal punten tekort schiet. De wet leidde tot knelpunten in de uitvoering en verschillen van opvattingen over onderdelen in de wet tussen de diensten en toezichthouders. De commissie beveelt onder andere aan om de behandeling van bulkdata op één manier in de wet te regelen en dat er extra waarborgen moeten komen voor de gegevensuitwisseling met buitenlandse diensten. Ook sluit de wet soms onvoldoende aan op de technologische complexiteit en de dynamiek van de operationele praktijk van de diensten, waardoor de wet op een aantal punten moet worden gewijzigd. Daarnaast heeft de Algemene Rekenkamer in het rapport «Slagkracht» geconcludeerd dat de inlichtingendiensten destijds onvoldoende voorbereid en toegerust waren om de Wiv 2017 te implementeren (Kamerstuk 29 924, nr. 210).

Het demissionaire Kabinet heeft opdracht gegeven voorbereidingen te treffen om de aanbevelingen uit de rapporten om te zetten in wijzigingsvoorstellen. In nauwe samenwerking met de AIVD en de departementen worden de aanbevelingen uitgewerkt in aanpassingen op de huidige Wiv 2017 of nieuwe wetsartikelen. Op basis van deze conceptteksten zullen de AIVD en de MIVD een uitvoeringstoets uitvoeren. Met deze toets zal worden bepaald op welke wijze de diensten hun bedrijfsvoering moeten aanpassen om de nieuwe wettelijke waarborgen te kunnen omarmen. Tevens zal worden bepaald wat de impact is van de voorgenomen wijzigingen op de slagkracht van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Informatievoorziening

Een moderne en hoogwaardige informatievoorziening is voor de MIVD van vitaal belang en belangrijk voor een effectieve en Wiv-conforme taakuitvoering. Gegevensverwerking en analyse moeten worden ondersteund door geavanceerde technologie in een landschap dat «*by design*» voldoet aan de eisen van wet- en regelgeving. Op dit vlak kampt de MIVD nog met IT achterstanden die de komende jaren moet worden ingehaald. De MIVD blijft investeren in Wiv-conforme geavanceerde informatievoorziening, moderne IT en dataverwerking.

Personeel

Veranderen en groeien is één van de speerpunten van de MIVD. In samenwerking met de AIVD wordt getracht schaarse expertise binnen te halen.

Gezamenlijke huisvesting AIVD en MIVD

De Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie hebben de gezamenlijke ambitie op t.b.v. de nationale veiligheid de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD over de volle breedte van het werk in het veiligheidsdomein te blijven versterken. Deze versterkte samenwerking vindt plaats op inhoud, door middel van gezamenlijk

teams en ook door gezamenlijke huisvesting. Inmiddels werken er al honderden mensen in gezamenlijke teams op locaties van de AIVD en de MIVD.

De afgelopen periode, na het stopzetten van het project gezamenlijke huisvesting in één pand op de Frederikkazerne (Kamerstuk 30 977, nr. 160) hebben beide departementen de mogelijkheden onderzocht voor structurele huisvesting van beide diensten op twee locaties. Zoals gemeld in de Kamerbrief van juni, blijven daarbij de ambitie, de ideeën en de plannen om de samenwerking tussen beide diensten verder te versterken nog steeds overeind staan en leidend. De meest waarschijnlijke optie betreft behoud (en op termijn instandhouding c.q. revitalisering) van de locatie Zoetermeer en realisatie van nieuwbouw op de Frederikkazerne. Dit wordt verder uitgewerkt. De Kamer wordt hierover in meer detail geïnformeerd in het tweede kwartaal van 2022. Vooruitlopend op de uiteindelijke situatie werken de MIVD en de AIVD aan gezamenlijke afspraken op diverse bedrijfsvoeringsonderdelen die behulpzaam zijn voor de verdere intensivering van de samenwerking in het primaire proces.

Rapportage en verantwoording

Met deze Jaarplanbrief geef ik u inzicht in de prioriteiten en accenten voor de MIVD in 2022. Verantwoording over de uitvoering van het jaarplan wordt in het openbaar door middel van het openbaar jaarverslag van de MIVD gegeven. Tussentijds wordt gerapporteerd over de voortgang via periodieke voortgangsrapportages. Deze voortgangsrapportages worden gedeeld en besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

De Minister van Defensie,
H.G.J. Kamp